

Dr. Babasaheb Ambedkar Open University
Term End Examination January -2026

Course : M.Com. Sem-02
Subject Code : MC02EC201
Subject Name : (સંચાલકીય હિસાબી પદ્ધતિ)
Management Accounting

Date : 28/02/2026
Time : 03:00pm to 05:15pm
Duration : 02.15 Hours
Max. Marks : 70

પ્રશ્ન-1 સંચાલકીય હિસાબી પદ્ધતિનો અર્થ આપી તેનું કાર્યક્ષેત્ર સમજાવો

14

અથવા

એક કંપની એક જ પ્રકારની વસ્તુનું ઉત્પાદન કરે છે. તેની એકમદીઠ વેચાણ કિંમત રૂ. 50 અને ચલિત ખર્ચ રૂ. 30 છે. સ્થાયી ખર્ચ રૂ. 20,000 છે. આ માહિતી પરથી નીચેની વિગતો શોધો:

(1) નફા-જથ્થાનો ગુણોત્તર (P/V Ratio) (2) સમતુલ્ય બિંદુએ વેચાણ (BEP Sales) (3) કુલ વેચાણ રૂ. 75,000 હોય તો સલામતીનો ગાળો (Margin of Safety) (4) રૂ. 25,000 ના નફા માટે જરૂરી વેચાણ (5) રૂ. 75,000 ના વેચાણે નફો શોધો.

પ્રશ્ન-2 યશકમલ ફર્નિચર કંપની પ્લાસ્ટિકનાં ટેબલ તથા ખુરશીનું ઉત્પાદન અને વેચાણ કરે છે. કંપનીની ઉત્પાદન ક્ષમતા વાર્ષિક 2,500 ટેબલ અને 10,000 ખુરશી બનાવવાની છે. વર્ષ 2019 માટે ખુરશી અંગેનું પડતર પત્રક નીચે મુજબ છે:

14

વિગત	રકમ (રૂ.)
પ્રત્યક્ષ માલ	30,000
પ્રત્યક્ષ મજૂરી	60,000
ચલિત પરોક્ષ ખર્ચ	15,000
સ્થિર પરોક્ષ ખર્ચ	30,000
ઉત્પાદન અને વેચાણ (એકમો)	6,000
એકમ દીઠ વેચાણ કિંમત	રૂ. 30.00

વધારાની માહિતી: કંપનીને એકમ દીઠ રૂ. 25 ની કિંમતે 3,000 ખુરશી માટે ખરીદ ઓર્ડર મળે તેમ છે. આ ઓફર સ્વીકારવાથી સમગ્ર ઉત્પાદનના માલસામાન ખર્ચમાં એકમ દીઠ રૂ. 1.00 નો ઘટાડો થશે અને મજૂરી કાર્યક્ષમતામાં 2% વધારો નોંધાશે. સ્થિર ખર્ચમાં રૂ. 13,750 નો વધારો થશે. ઉપરોક્ત ઓફર સ્વીકારવી કે નહિ તે અંગેનો અહેવાલ મળે તેવું નફાકારકતાનું પત્રક તૈયાર કરો.

અથવા

માનસરોવર લિમિટેડના તા. 31-03-2019 અને 31-03-2020 ના રોજના પાકાં સરવૈયા નીચે પ્રમાણે છે.

જવાબદારીઓ	31-3-2019 (₹)	31-3-2020 (₹)	મિલકતો	31-3-2019 (₹)	31-3-2020 (₹)
ઇક્વિટી શેરમૂડી દરેક ₹100 નો તેવા પૂરા ભરપાઈ	10,00,000	17,00,000	કાયમી મિલકતો	15,00,000	20,00,000
જામીનગીરી પ્રીમિયમ	-	50,000	બાદ : ઘસારા ફંડ	5,00,000	6,00,000
સામાન્ય અનામત	2,00,000	2,25,000	ચોખ્ખી કાયમી મિલકતો	10,00,000	14,00,000
મૂડી અનામત	50,000	1,00,000			
નફા-નુકસાન ખાતું	3,00,000	4,00,000	રોકાણો	4,00,000	5,00,000
કરવેરા જોગવાઈ	1,50,000	1,75,000	સ્ટોક	7,50,000	8,00,000
10% ના ડિબેન્ચર્સ દરેક ₹100 નો તેવા	5,00,000	2,50,000	દેવાદારો	4,50,000	3,00,000
વેણદારો	2,50,000	2,00,000	બેંક સિલક	-	1,75,000
દેવીહૂંડી	75,000	1,00,000	પ્રાથમિક ખર્ચા	1,00,000	75,000

બેંક ઓવર ડ્રાફ્ટ	2,75,000	-	લેણીહૂંડી	2,00,000	1,00,000
સૂચિત ડિવિડન્ડ	1,00,000	1,50,000			
કુલ	29,00,000	33,50,000	કુલ	29,00,000	33,50,000

વધારાની માહિતી : 31-03-2020 ના રોજ પૂરા થતા વર્ષ દરમિયાન

1. કાયમી મિલકતોમાંથી ₹ 2,50,000 ની મૂળકિંમતની મિલકત ₹ 1,25,000 માં વેચેલ છે. જેના પર ધસારો ₹ 1,00,000 છે.
2. કંપનીએ કંપનીધારાની જોગવાઈનું પાલન કરીને હક્કના શેર 2:1 ના પ્રમાણમાં દાર્શનિક કિંમતે આપેલ છે.
3. હક્કના શેર આપ્યા બાદ ₹ 100 નો તેવા 2500 કન્વ. ડિબેન્ચર્સનું દરેક ₹ 100 નો એક એવા 2000 ઇ.શેરમાં રૂપાંતર કરવામાં આવ્યું.
4. ₹ 1,50,000 ના રોકાણો નફાથી વેચવામાં આવેલ છે. આ નફો મૂડી અનામત ખાતે જમા કરેલ છે.
5. ₹ 10,000 શકમંદ લેણાની રકમ હવે માંડી વાળવાનું નક્કી કરેલ છે.
6. આખરની સ્ટોકની કિંમત ₹ 50,000 ઓછી આંકવામાં આવેલ છે.
7. ગયા વર્ષના કરવેરા ₹ 1,25,000 ચૂકવવામાં આવેલ છે.

ઉપરની માહિતીને આધારે હિસાબી ધોરણ -7 મુજબનું રોકડ પ્રવાહ પત્રક તૈયાર કરો.

પ્રશ્ન-3 બજેટરી અંકુશનો અર્થ આપી તેના ફાયદા અને મર્યાદાઓ સમજાવો.

14

અથવા

સોમનાથ લિ. રૂ. 6,00,000 માં એક ઓટોમેટિક ચંત્ર ખરીદે છે. તેનું આયુષ્ય ચાર વર્ષનું છે. ભાવિ કરવેરા બાદની કમાણી નીચે મુજબ છે. મૂડી પડતરનો દર 10% ગણવાનો છે.

વર્ષ	કરવેરા બાદની કમાણી (₹)
1	1,00,000
2	1,00,000
3	1,00,000
4	1,00,000

ઉપરની માહિતીના આધારે નીચેનાની ગણતરી કરો:

1. પરત આપ સમય (Payback Period)
2. સરેરાશ વળતર દર (Average Rate of Return)
3. ચોખ્ખું વર્તમાન મૂલ્ય (Net Present Value)
4. નફાકારકતાનો આંક (Profitability Index)
5. વટાવેલ પરત આપ સમય (Discounted Payback Period)

વધારાની માહિતી: 10% વટાવ દરે રૂ. 1 નું વર્તમાન મૂલ્ય નીચે મુજબ છે: 0.909, 0.826, 0.751, 0.683, 0.621

પ્રશ્ન-4 ભારત લિ. કોઈ ચોક્કસ વસ્તુનું ઉત્પાદન કરે છે. જેનો પ્રમાણ મજૂરી ખર્ચ એકમદીઠ રૂ. 120 છે, જેના ઉત્પાદનમાં નીચેનાનો સમાવેશ થાય છે:

14

કામદારોના પ્રકાર	કલાકો	દર (રૂ.)	રકમ (રૂ.)
અ	30	2	60
બ	20	3	60
કુલ	50		120

ચોક્કસ સમયગાળા દરમિયાન 100 એકમોનું ઉત્પાદન થયું જેની ખરેખર મજૂરી કિંમત નીચે મુજબ હતી:

કામદારોના પ્રકાર	કલાકો	દર (રૂ.)	રકમ (રૂ.)
અ	3200	1.50	4800
બ	1900	4.00	7600
કુલ	5100		12400

(1) મજૂરી ખર્ચ વિચલન (Labor Cost Variance) (2) મજૂરી દર વિચલન (Labor Rate Variance) (3) મજૂરી કાર્યક્ષમતા વિચલન (Labor Efficiency Variance) (4) મજૂરી મિશ્રણ વિચલન (Labor Mix Variance)

અથવા

એક કંપનીના રેકૉર્ડ પરથી નીચેની માહિતી મળેલ છે:

વિગત	અંદાજપત્ર (Budget)	ખરેખર (Actual)
સ્થિર પરોક્ષ ખર્ચ (રૂ.)	10,000	12,000
ઉત્પાદન એકમો	2,000	2,100
ઉત્પાદન માટે એકમ દીઠ (પ્રમાણ સમય કલાક)	10	-
ખરેખર કામના કલાકો	-	22,000

ગણતરી કરો:

1. સ્થિર પરોક્ષ ખર્ચ વિચલન (Fixed Overhead Cost Variance)
2. ખર્ચ વિચલન (Expenditure Variance)
3. જથ્થા વિચલન (Volume Variance)
4. ઉત્પાદન શક્તિ વિચલન (Capacity Variance)
5. કાર્યક્ષમતા વિચલન (Efficiency Variance)

પ્રશ્ન-5 (A) ટૂંકનોંધ લખો. (ગમે તે ત્રણ)

09

1. કાયદેસર ઓડિટ (Statutory Audit) અને સંચાલકીય ઓડિટ (Management Audit) વચ્ચેનો તફાવત સમજાવો
2. કાર્યક્ષમતા ઓડિટના લક્ષણો સમજાવો
3. સીમાંત પડતર પદ્ધતિ અને સમાવેશ પડતર પદ્ધતિ વચ્ચે નો તફાવત આપો
4. બજેટના લક્ષણો સમજાવો
5. રોકડ પ્રવાહ પત્રકના ફાયદાઓ સમજાવો

(B) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ઉત્તર લખો

05

1. સંચાલકીય હિસાબી પદ્ધતિમાં આંતરિક ઓડિટ _____ છે.
(A) ફરજિયાત (B) મરજિયાત
(C) વર્ષમાં બે વાર ફરજિયાત (D) વર્ષમાં એક વાર ફરજિયાત
2. ફાળો = વેચાણ કિંમત _____
(A) + ચલિત ખર્ચ (B) - ચલિત ખર્ચ (C) - સ્થિર ખર્ચ (D) + સ્થિર ખર્ચ
3. બધા કાર્યાત્મક બજેટના સારાંશને _____ તરીકે ઓળખાય છે.
(A) રોકડ બજેટ (B) મૂડી બજેટ (C) માસ્ટર બજેટ (D) અંદાજિત નફાનુકસાન ખાતું
4. નિષ્ક્રિય સમય વિચલન કે અનુત્પાદક સમય વિચલન સામાન્ય રીતે હંમેશા જ ગણાય છે.
(A) સારું (B) અનુકૂળ (C) પ્રતિકૂળ (D) ઠીક-ઠીક
5. હાલનો નફા જથ્થાનો ગુણોત્તર 40% છે. વર્તમાન વેચાણ કિંમત 20% ઘટાડવામાં આવે તો નવો નફા-જથ્થા ગુણોત્તર કેટલો?
(A) $33\frac{1}{3}\%$ (B) 40% (C) 25% (D) 20%
